

Bedő József – Horváth Hilda

Az Iparművészeti Múzeum papírrégiségei*

BJ: – *Mióta és milyen célból kerültek papírrégiségek, grafikák az Iparművészeti Múzeumba?*

– A budapesti Iparművészeti Múzeumot 1872-ben alapították, és mint iparművészeti szakgyűjteményt Európában harmadikként hozták létre. Londontól Bécsig a hasonló jellegű múzeumok célja az volt, hogy a régi műtárgyak gyűjtésével példát nyújtsanak a kor iparosainak, mestereinek, ezáltal emeljék a honi ipar színvonalát, továbbá nemesítsék a közönség ízlését. Mintegy mintakollekciókat hoztak létre a régi alkotásokból. Emellett az ismeretek terjesztésében igen fontosak voltak a könyvek, továbbá az úgynevezett műlapok. E fogalom nemcsak a sokszorosított lapokat, műmellékleteket foglalta magába, hanem a fényképeket, mindenféle grafikai anyagot és mintalapokat is. Mindezek a múzeum létrehozásának időszakában nagyon fontos szerepet játszottak a különböző korszakok mintáinak, ornamenteinek bemutatásában, megismertetésében. Általuk terjedtek el a különféle díszítőmotívumok, stílus-elemek, és nagy segítséget nyújtottak a korszak alkotóinak, mestereinek.

* Cikkünkben dr. Horváth Hilda, az Iparművészeti Múzeum Adattárának fősztályvezetője és Bedő József papírrégiség-gyűjtő, a Magyar Papírmúzeum társkurátora között lezajlott beszélgetést közöljük. Kérdező és beszélgetőtárs, Bedő József (BJ), aki válaszol: dr. Horváth Hilda.

BJ: – *Hogyan alakult ennek a műlapgyűjteménynek a sorsa?*

– A mindent magába foglaló műlapgyűjtemény a múzeumi könyvtárhoz tartozott, csak 1948-ban választották külön az Adattárat, ahová végülis ez a kollekción került. Az Adattárban csoportosítva leltározták a papírféleségeket, külön a fotókat, a nyomtatványokat (mint műlapokat), majd az ex libriseket. A műlap-leltár azonban sok mindent magába foglal ma is: képeslapokat, üdvözlőkártyákat, szentképeket, merkantilgrafikát, mindenféle nyomdai kiadványokat.

BJ: – *Melyek a legjelentősebb gyűjteményegységek a papírneműket tekintve az Iparművészeti Múzeumban?*

– Nagy a szentkép-gyűjtemény, jelentős a kártya-kollekción, amely egységek a korai idősaktól a XIX–XX. századig fogják át a tárgytipusok történetét. Csekély darabszámú, ám érdekes kollekciónk van XIX. századi papírrjátékokból. Biedermeier köszöntőkártyákból több száz darabos az állomány. Kevésbé köztudott, hogy az úgynevezett luxuspapírok Christa Pieske által csoportosított több típusával rendelkezünk. Képeslapokból két fő témát gyűjtünk: gróf Teleki Sándorné várakat, kastélyokat ábrázoló képeslap-gyűjteményét bővítjük, illetve a szecessziós művészi lapokat gyarapítjuk. Az egyik legfontosabb, hogy a világ egyik legnagyobb ex libris-gyűjteményével dicsekedhetünk.

BJ: – *És ne feledjük a csomagolásokat sem! Ez is végtelen lehetőségeket rejt magában!*

– Igen, a pár éve megszüntetett Kisgyűj-

temények osztályon kialakult egy csomagolás-gyűjtemény is. Nagyrészt papírdobozokból állt. Ám csak részben volt átfedés a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeummal, ugyanis az Iparművészeti elsősorban a minőség, az esztétikum szempontjából gyűjtötte ezeket, nem a cégek, a kereskedelem története szempontjából.

BJ: – *Hogyan bővül és miként alakul a különféle papírféleségek gyűjtése?*

– Nagyon érdekes, hogy bizonyos papírféleségek az idők során miként válnak múzeumi tárggyá, érdekességgé: így például a régi leltárkönyvek ma már nemcsak adathordozó szerepük miatt fontosak, hanem azért is, mert szerepel bennük több akkori cég jelzése, akár cégismertetője. Természetesen az idők során létrejött újabb műtárgytípusok és mindenkor papírféleségek gyűjtése mindig fontos lenne.

BJ: – *Ez azonban parttalan történet. Igazi kihívás a múzeum és a magángyűjtők számára is! A papírok használata végtelen, így a gyűjtés lehetőségei is végtelenek.*

– Ezért nagyon fontos a magángyűjtők részvétele, további bekapcsolása, bekapcsolódása és folyamatos jelenléte ezen a területen. Talán még inkább, mint más gyűjtési műfajokban.

BJ: – *Kikre lehet gyűjtőként számítani?*

– A dunaújvárosi Magyar Papírmúzeum és a köré csoportosuló gyűjtői csapat megadja ennek a keretét, összefogja a gyűjtők jelentős részét, és sokoldalú. Másrészt az ex librisok gyűjtőinek is van külön csoportjuk: a KBK (Kisgrafika Barátok Köre).

BJ: – *Tulajdonképpen ez a két csoport át is fogja a főbb papíros területeket. Ugyanakkor úgy látom, a kisgrafika gyűjtését nem kellene csak az ex librisre, valamint esetleg még az alkalmi grafikára korlátozni. Ki kellene terjeszteni a fogalomnak megfelelően mindenféle kisgrafikára, az alkalmazott grafika számos területére, hiszen az egyes életművekben ezek az alkotások szervesen összekapcsolódnak.*

– Valóban így van, akár a kompozíciókat, akár az egyes stíuselemeket tekintjük, a kisgrafikai és alkalmazott grafikai kompozíciók igen szorosan hatottak egymásra, szinte elválaszthatatlanok. Különösen nagy művészek életművében, mint Kozma Lajos, de kisebb mestereknél is számtalan példát találunk ennek szemléltetésére.

BJ: – *A kisgrafika gyűjtési területének kiterjesztése nemcsak szélesebb körű gyűjtői bázist jelenthetne, hanem akár a gyűjtői kör megfiatalítását is segíthetné.*

– Igen, sajnos a gyűjtők jó része az idősebb nemzedéket képviseli, ami persze rengeteg tapasztalatot jelent, de ezt át kellene adni a fiatalabb korosztálynak, akik minden biztonnal frissebb, más szemlélettel közelítenek e műfajok felé. Jó lenne, ha ezt a felfogást behoznák a gyűjtői életbe. Ez elsősorban a digitális világ fontosságát jelenti.

BJ: – *Miben kellene a gyűjtőkkel összefogni és együtt dolgozni? Gondolok itt a tárgyak feldolgozására.*

– A gyűjtemények feldolgozása, akár magán-, akár közgyűjtemény esetében digitális adatbázisok létrehozását, a honlapokon történő megjelenítést jelent a XXI.

században. Ez gyűjtőnként, intézményenként eléggé eltér – mind típusában, mind szerkezetében –, igazából nagyon sokféle rendszer létezik.

BJ: – *A tárgyleírásokkal kapcsolatban a legnagyobb problémának az egységes szaknyelv hiányát látom.*

– Valóban, számos idegen kifejezés létezik, aminek a magyar megfelelője vagy nem terjedt el, esetleg még létre sem jött, vagy éppen többféle fordítás létezik. Fontos feladat ennek a szaknyelvnek, a magyar kifejezéseknek az egységesítése és meghonosítása.

BJ: – *Milyen fontosabb teendők lennének még a papírgyűjtők, gyűjtemények számára?*

– A gyűjtők már évek, évtizedek óta kutatják az egyes magyar cégek papírjait és történetét, ez a mi egyik fő feladatunk, senki sem csinálja meg helyettünk.

Ehhez teljesebb képet nyújtana, és nagyon fontos lenne annak a feltérképezése, hogy milyen vidéki gyűjtemények léteznek, a kisebb helyi múzeumokban milyen papírtárgyak vannak. Lényeges szempont még a papírféleségek konserválása, megőrzésük. Hiszen annyira sérülékenyek! Jó lenne, ha a kisebb gyűjtemények gondozói és minden gyűjtő tisztában lenne a papírok megőrzésének műtárgyvédelmi követelményeivel.

BJ: – *És persze lényeges feladat a gyűjtemények feltárása, további digitalizálása. Az Iparművészeti Múzeum papírtárgyainak feldolgozottsága miként halad? Mennyire ismertek a nagyközönség, a gyűjtők körében?*

– Rozsnyay Kálmán múzeumba került közel 4000 darabos ex libris-gyűjteményének teljes digitalizálása megtörtént, egy uniós pályázat keretében. Szecessziós ex libriseink legszebb darabjai megtalálhatók a múzeum honlapján. Az elmúlt években felgyorsult az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek digitalizálása: a cél, lehetőleg minden tárgyat lefényképezni és szinte a teljes gyűjteményt a honlapon alapadatokkal hozzáférhetővé tenni. Ez az úgynevezett *Transzparencia program*. Az Adattárban lévő papírféleségeket ez egyelőre csak részben érinti, de a program további fázisában ezekre is sor kerül majd.

BJ: – *A digitális adatbázisoké a jövő. Ez kétségtelen, de mi a helyzet a korábban bemutatott tárgyakkal?*

– Nemcsak a meglévő gyűjtemények, hanem a korábbi kiállításokon bemutatott, ma már esetleg csak kiadványokban fellelhető, illetve a kereskedelmi forgalomban fel-felbukkanó darabok, papírtárgyak dokumentálása is igen fontos. Így tudunk lehetőség szerint teljes képet nyerni a papírok végtelen világáról. A gyűjtés igazi értelmét a rendszerezettség mellett a feldolgozás jelenti és adja meg.

